

15. hřebečenský montánní výšlap

PRŮVODCE

18. 7. 2026

Geologická stavba a rudní ložiska v okolí Přísečnice

Širší okolí Přísečnice je budováno především dvěma typy hornin, které se podle tradičního geologického členění Krušných hor označují už od poloviny 19. století jako šedé a červené ruly. Zvláště při hranici těchto dvou horninových jednotek se vyskytují i polohy petrograficky pestřejších hornin, jako jsou amfibolity, skarny, eklogity a krystalické vápence (mramory), typický je pro tektonický styk obou těchto jednotek také výskyt muskovit-granátických svorů.

Ke skupině šedých rul se řadí především monotónní, jemně- až středně zrnité dvojslídne pararuly a drobové ruly většinou šedohnědé nebo šedo zelené barvy, zelenavé zbarvení v nich způsobuje tmavá slída (biotit) přeměněná často na zelený chlorit. Vyznačují se téměř vždy zřetelnou břidličnatostí, a protože poměrně snadno zvětrávají, nevytvářejí až na výjimky výrazné skalní výchozy. Šedé ruly představují zárodek dnešních Krušných hor, vznikly ze svrchně proterozoických až spodnopaleozoických (kambrických) sedimentů a granitických vyvřelin v době tzv. kadomského vrásnění před asi 540 miliony let.

Do skupiny červených rul patří horniny, které se vyskytují od Měděnce a Horní Halže přes Mezilesí až k Velkému Špičáku. Jejich charakteristické červenavé zbarvení, které jim dalo jméno, souvisí s přítomností jemně rozptýlené železné rudy hematitu v živcích. Jak dokládají málo deformované typy červených rul, jejich výchozí horninou byly hlubinné vyvřeliny blízké žulám, které vznikly v důsledku intenzivní magmatické činnosti před asi 500 až 480 miliony lety, na přelomu kambria a ordoviku, a byly následně metamorfovány a deformovány při variském vrásnění před asi 330 miliony let. Oproti šedým rulám jsou červené ruly mnohem pevnější, a budují proto často skalní výchozy, jako jsou například známá skaliska Sfingy při silnici z Měděnce do Klášterce nad Ohří.

V podloží metamorfních hornin lze předpokládat výskyt pozdně variských granitů, které byly zjištěny i hlubinnými vrty – například na Holém vrchu u Přísečnice v hloubce kolem 930 metrů. K projevům variského magmatismu patří i poměrně mocné žíly lamprofyrů a kersanitů.

Podstatně mladší než tyto horniny jsou terciérní vulkanity, které na řadě míst v okolí Přísečnice tvoří morfologicky výrazné elevace. Jde především o čediče, které budují kupu Jelení hory (993 m n. m.) a Velký (965 m), Střední (924 m) a Malý Špičák (924 m), ale vyskytují se také na řadě dalších míst a byly zjištěny i vrty – například v Mezilesí v hloubce 177 metrů.

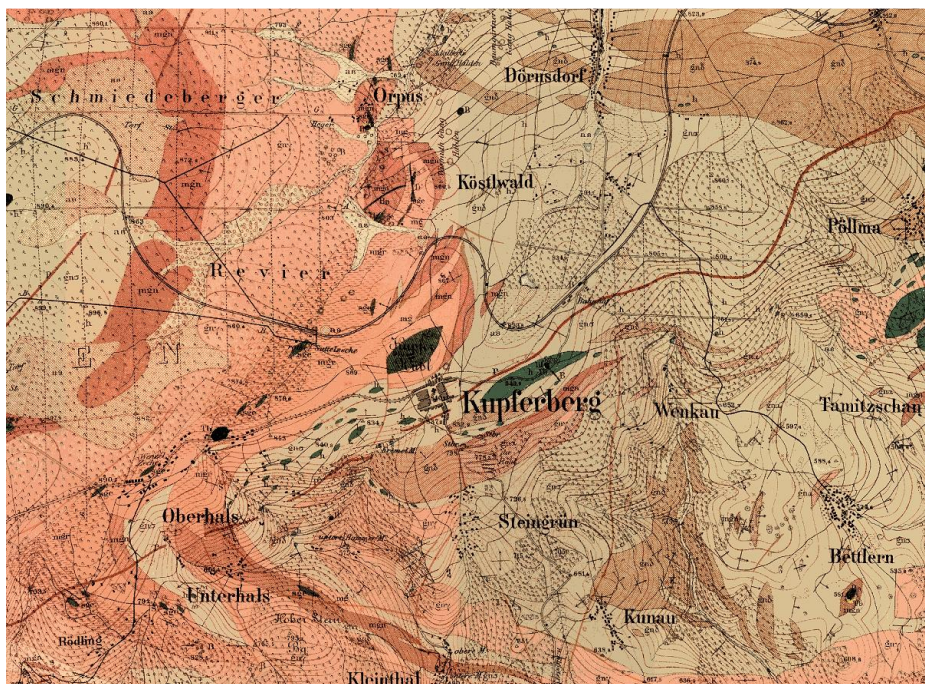
V širším okolí Přísečnice se nejpozději už od konce 13. století těžily rudy trojího typu:

- 1) **polymetalické rudy stříbra spojené s výskyty rud kobaltu, niklu a vizmutu a poměrně vzácné i uranu**, tedy rudy jáchymovského typu (tzv. pětiprvková formace). Šlo o strmé žíly převládajícího směru S–J a V–Z s obvyklou mocností 10–30 cm, výjimečně až 75 cm, v jejichž výplni se na rozdíl od Jáchymova, kde žilovinu tvoří hlavně křemen a karbonáty, často vyskytoval také růžový baryt spolu s fluoritem různých barev. Mezi rudními minerály převládá skutterudit doprovázený dalšími arzenidy kobaltu a niklu, stříbro se nacházelo jak v ryzí formě, tak obsažené v argentitu, proustitu, pyrargyritu a dalších minerálech, běžný byl i ryzí vizmut. Hlavní rozvoj těžby rud stříbra spadá do 16. století, další oživení jejich těžby pak nastalo v 18. století. Na žilách se vyskytovaly i minerály kyzové formace jako galenit, sfalerit, chalkopyrit, arzenopyrit aj., zejména na žilách směru V–Z se objevovaly také kasiterit a wolframit. Nejdůležitější žilou ložiska byla severojižní (SSV–JJZ) žíla Wismutgang (Vizmutová), která probíhala z vrchu Hájiště (Heegberg) na severu přes návrší Scheibe až na vrch Graukopf severně od Měděnce v délce téměř 3 km. Velký význam měly také severojižní

žily Václav, Karel Boromejský, Maria Kirchenbau nebo Baumgartner, z východozápadních žil patřily k nejvydatnějším žily Drei Kolben na Scheibe a Prokop nebo Modrá na Graukopf.

- 2) **Rudy železa (magnetit, méně hematit) vázané na čockovité polohy skarnů** (tmavých metamorfovaných hornin tvořených hlavně pyroxenem, granátem a amfibolem) objevující se při kontaktu šedých a červených rul. Těžba rud tohoto typu probíhala na řadě míst od nejstarších dob až do roku 1992, kdy ustala těžba na dole Měděnec.
- 3) **Rudy železa (hematit) a vzácné i manganu (pyrolusit, psilomelan) vyskytující se na křemenných žilách** převládajícího směru SZ–JV. Tyto žily prorážejí starší metamorfity a dosahují místy značné mocnosti – až 20 m, v oblasti letošního výšlapu je však jejich výskyt jen podružný. Po mineralogické stránce jsou známy nálezy krásných ukázek ametystu a achátu (např. v Horní Halži).

Železorudná ložiska vázaná na skarny a křemenné žily se už od středověku stala základem pro rozvoj železářství v okolí Přísečnice, Černého Potoka a Kovářské. Tato oblast se po středních Čechách stala druhým nejvýznamnějším střediskem zpracování železných rud v českých zemích, které se zde udrželo až do druhé poloviny 19. století. Vysoká pec v Kovářské, postavená v roce 1598, byla druhou nejstarší vysokou pecí v Království českém.

Výřez z geologické mapy v měřítku 1:25 000 zobrazující okolí Měděnce a Přísečnice (Sauer 1881). Hranice mezi červenými a šedými rulami probíhá mezi Měděncem a Orpusem (Mezilesím) a dále k dolu Fischer téměř severojižně, u Měděnce se však stáčí k západu a u Horní Halže po mohutném ohybu k jihovýchodu. Tato i v geologické mapě patrná velká vrásová struktura se označuje jako kovářsko-halžská vrása.

1. Důl Fischer / Václav

Poblíž silnice z Přísečnice do Kovářské nedaleko myslivny Špičák se nacházel významný železoruďný důl Fischer, který jako jeden z mála v přísečnickém revíru pracoval ještě na počátku 20. století. Dobývala se zde asi 120 m dlouhá a až 10 m mocná čočka pyroxen-amfibolického skarnu s polohami magnetitu mocnými až 2 m. Magnetit byl převážně kusový, popisovány jsou však i výskyty až 3 cm velkých krystalů. Z dalších rud se méně často vyskytovaly pyrit, chalkopyrit a arzenopyrit. Poloha skarnu je navíc protínána křemennými žilami s hematitem, který byl rovněž těžen. V podloží skarnového tělesa jsou vyvinuty polohy karbonátových hornin (dolomitu a mramoru).

V prostoru dolu Fischer je už na počátku 18. století uváděn důl Johannes am Berg, důl Fischer je zmiňován v roce 1800, kdy byla obnovována štola staršího dolu. Už v roce 1804 však byl jeho provoz zastaven a těžba se opět rozběhla až v roce 1827. Objem důlních prací poté výrazně vzrostl v 30. letech 19. století a kulminoval v roce 1839/1840, kdy důl poskytl 1 100 tun rudy. Po dočasném poklesu pak těžba opět stoupala v letech 1843–1846. Od roku 1880 byl důl jen udržován a v roce 1900 je do provozu znovu uvedly a výrazně modernizovaly uvedly chomutovské Mannesmannovy závody (železářny). Roku 1905 v něm pracovalo až 50 dělníků, v roce 1910 už jen 28. Těžba probíhala do roku 1913, definitivně však skončila až 17. listopadu 1922; areál pak byl likvidován. Ložisko bylo otevřeno 55 m hlubokou těžní jámou Fischer a starou náleznou jámou severně od cesty, odvodňováno bylo původně 670 m dlouhou štolou s několika (asi šesti) světlíky, jejíž ústí se nacházelo v údolí potoka Schießhausbachl jihovýchodně od šachty, poblíž šachty Karla Boromejského. Z jámy bylo ložisko otevřeno na pěti patrech.

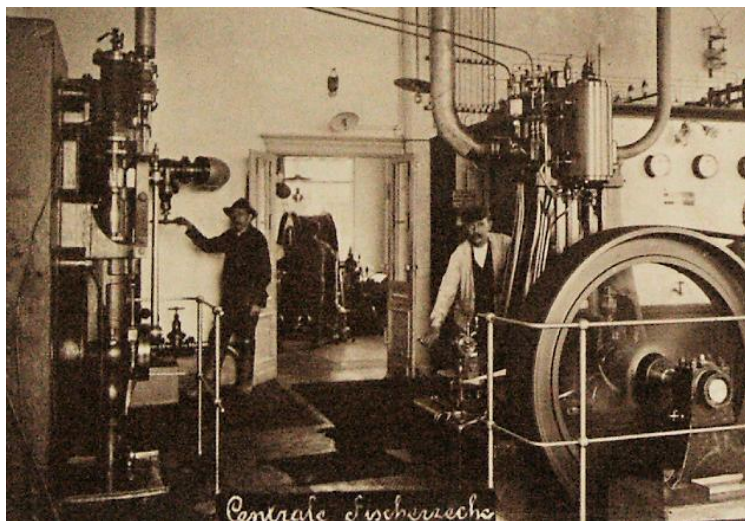

Důl Fischer kolem roku 1910, vpravo šachetní budova, uprostřed strojovna s komínem, v níž byl umístěn parní těžní stroj, mimo záběr vpravo stávala trafostanice

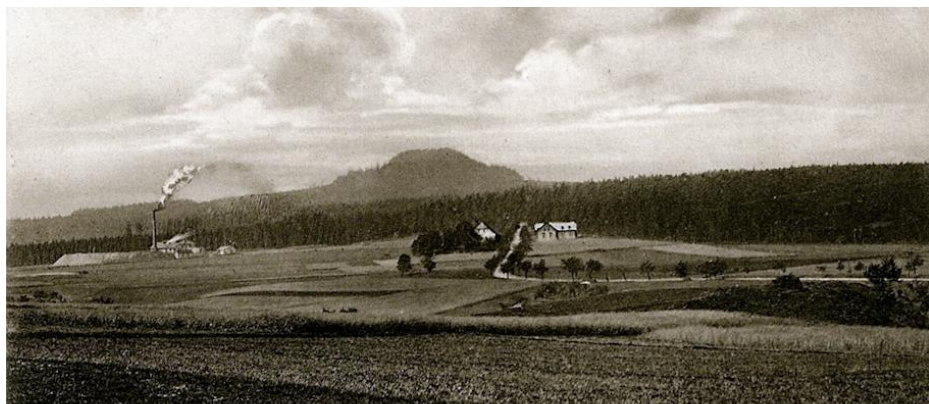
Po druhé světové válce proběhl v okolí Přísečnice a Měděnce rozsáhlý geologický průzkum, který měl za cíl vyhledat jednak slepá (na povrch nevycházející) ložiska skarnových železných rud, hledaly se však i uranové rudy a ložiska fluoritu a barytu. Při průzkumu železoruďných ložisek, prováděném především pomocí magnetometrie, bylo v letech 1955 až 1966 zjištěno 257 geomagnetických anomálií, z nichž některé skutečně představovaly skrytá magnetitová ložiska. Nově tak byla objevena skarnová ložiska magnetitu Václav, Přísečnice, Orpus, Měděnec-sever, Měděnec-východ, Měděnec, Horní Halže

a Kovářská. Na základě pozitivních výsledků průzkumu začala v roce 1959 výstavba nového důlního závodu Měděnec, v němž 17. května 1968 začala těžba magnetitových rud.

Součástí dobývacího prostoru Měděnec se stala i ložiska Václav a Fischer v někdejším přísečnickém revíru, která byla předána těžebnímu závodu na Měděnci v roce 1960 a po dalších vrtném průzkumu byla v letech 1962–1964 společně dobývána novou svislou, 72 m hlubokou jámou Václav, z níž byla ražena průzkumná díla. Na ložisku Václav byly zjištěny bilanční zásoby 82 000 t rudy s průměrným obsahem přes 35 % Fe, z nichž bylo vytěženo jen o málo víc než polovina (47 000 t). Na ložisku Fischer bylo potvrzeno pouze 33 000 t rudy s průměrným obsahem téměř 33 % Fe, vytěženo bylo jen zhruba 3 000 t. Vytěžená železorná rubanina byla dopravována až do vzdálené Žulové ve Slezsku, do n. p. Rudné doly Jeseník, který surovinu upravoval pro potřeby těžkokapalinových úpraven uhlí v Ostravě. Pro nerentabilitu těžby a malý rozsah zásob byla obě ložiska likvidována a důl byl k 31. květnu 1965 zatopen.

*Elektrocentrála
dolu Fischer
kolem roku 1910,
elektrinou byly už
v té době
osvětleny i chodby
dolu*

Důl Fischer na pohlednici odeslané v roce 1919, uprostřed myslivna Špičák (nová) a vedle ní provozní budova dolu, dnes už neexistující, v pozadí kužel Velkého Špičáku budovaný terciárními čediči

Správní budova dolu Fischer vlevo od silnice Přísečnice – Kovářská, kterou Mannesmannovy závody využívaly v letech 1900–1922.

Důl Václav (archiv Jiřího Šafaříka)

U dolu Fischer se dochovala dvě zabezpečená ústí šachet a poměrně rozsáhlá halda, dnes porostlá stromy. Směrem k potoku Schießhausbachl lze v lese a na louce pozorovat několik okrouhlých prohlubní, popř. odvalů v místech někdejších světlíků odvodňovací štoly, jejíž ústí je v současnosti jen špatně zřetelné.

Oplocené ústí jámy Fischer (foto: Michal Urban, 2026)

Halda dolu Václav / Fischer (foto: Michal Urban, 2026)

Okrouhlá propadlina v místě světlíku na štole dolu Fischer na louce jv. od dolu (foto: archiv České geologické služby)

Při průzkumných pracích bylo ještě v roce 1987 na Malém Špičáku u Kovářské, cca 2,2 km jz. od dolu Fischer, objeveno největší ložisko magnetitu v tehdejším Československu se zásobami rudy odhadovanými na 12 milionů tun. K těžbě však již v důsledku změněné ekonomické situace nedošlo.

2. Hornický kámen

Skrytý v lese asi 700 m jž. od dolu Fischer se nachází izolovaný skalní výchoz známý v posledních letech pod názvem Hornický kámen. Je to asi 5 m vysoká skalní věž budovaná hrubozrnnými okatými až páskovanými ortorulami spadajícími do kategorie krušnohorských červených ortorul. Tyto horniny mohou mít různý vzhled v závislosti na intenzitě deformace během variské orogeneze. Někdy se ještě podobají výchozím žulám s velkými vyrostlicemi („oky“) draselných živců (ortoklasu), zpravidla jsou ale deformovány do podoby páskovaných, plástevnatých či stébelnatých ortorul se střídajícími se pásy živců a křemene oddělovanými polohami bohatými na slídu, při vysoké intenzitě deformace pak nabývají podobu jemnozrnných, téměř celistvých hornin charakteru mylonitů.

Hornický kámen (foto: Michal Urban, 2006)

Hornický kámen v posledních letech opět obrostl les (foto: Michal Urban, 2026)

Detail stavby hrubozrnné okaté ortoruly tvořící skaliska Sfingy pod Měděncem: velká, jen částečně deformovaná vyrostlice draselného živce (vlevo dole) obtékaná pásy křemene, slíd a jemnozrnné křemeno-živcové hmoty (foto: Michal Urban)

Ortorula Hornického kamene jeví vyšší stupeň deformace než ortorula budující skaliska Sfingy: původní vyrostlice draselných živců jsou protaženy do tenkých pásků (foto: Michal Urban)

Od roku 1988 je Hornický kámen známý též horolezcům, kteří zde dosud definovali deset výstupových cest, jež lze zdolávat pouze bez stabilního jištění, je zde i vrcholová kniha.

3. Jáma Přísečnice

Jedním z ložisek skrytých skarnových železných rud, které byly objeveny magnetometrickým průzkumem v polovině 50. let 20. století, bylo ložisko Přísečnice. Anomálie zjištěná při geofyzikálním měření byla v letech 1956 až 1958 ověřena pomocí vrtů a ložisko, jež bylo od roku 1961 součástí dobývacího prostoru Měděnec, pak bylo předáno těžebnímu podniku Železářny a hrudkovny (ŽHD) Ejovice. Ten následně v letech 1963–1966 provedl další průzkum pomocí nově vyražené jámy a báňské otvírky ložiska.

Ložisko Přísečnice se nacházelo v severní části dobývacího prostoru Měděnec, asi 3 km severně od areálu dolu Václav Řezáč v Měděnci. Průzkumná svislá jáma byla vyhloubena v nadmořské výšce 817 m asi 40 m jižně od vlastního ložiska do hloubky 146,3 m. Z ní byla vyražena dvě patra – II. patro (706 m n. m.) a III. patro (676 m n. m.), těžba přitom byla od počátku 70. let vedena přes 3 km dlouhým překopem na úrovni III. patra, který ložisko podfáral a spojoval jámu s dolem Měděnec. Tento překop, sloužící pro dopravu lidí a materiálu pomocí vozů tažených trolejovými lokomotivami a jako hlavní větrná cesta, proťal ve vzdálenosti 1 200–1 350 m od dolu Měděnec také netěžené ložisko Měděnec-sever a v metráži 2 050 m těsně minul ložisko Orpus.

Těžba probíhala od roku 1970, po novém průzkumu a výpočtu zásob v roce 1979 byly v letech 1983–1990 těženy zásoby ve východní (blok 202), ale především v západní části ložiska (bloky 205, 204, 203). Roční těžba činila v průměru 15 kt rudy s obsahem přes 33 % Fe, užívaly se přitom tři dobývací metody: dobývání zaplněnou komorou, dobývání mezipatrovým závalem a metodou komora-pilíř. Těžba byla ukončena v roce 1992 a ještě téhož roku začaly likvidační práce. Během roku 1993 byla jáma Přísečnice vybavena potrubím o průměru 300 mm (k odběru vzorků vod a měření vodní hladiny), poté byla zasypána a uzavřena betonovou deskou. Na spojovacím překopu s dolem Měděnec byla v metráži 787 m postavena tlaková vodní hráz a od října 1993 bylo ložisko Přísečnice zatápěno. Z dolu Měděnec nicméně zůstala přístupná poloha granáticko-muskovitických svorů, kterou spojovací překop proťal v metráži 600–640 m a která byla po geologickém průzkumu v letech 1991–1993 dobývána podnikem Garmica až do roku 1997, kdy provoz dolu Měděnec definitivně ustal.

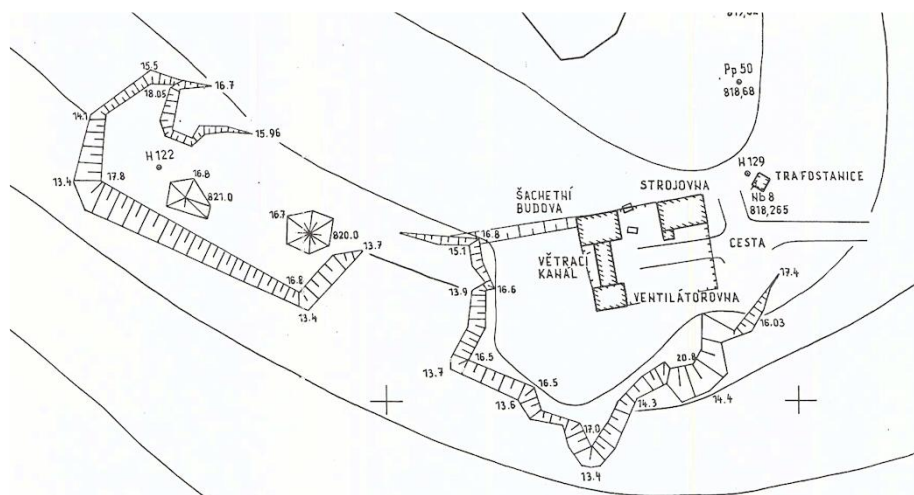
Ložisko Přísečnice je vyvinuto ve středním skarnovém horizontu, který je uložen konkordantně v muskovitických a granátických svorech s složkami krystalických dolomitů a vápenců. V nadloží v těsné blízkosti ložiska probíhá kontakt svorů s deskovitým tělesem červených ortorul. Vlastní ložisko je tvořeno ploše uloženým čočkovitým tělesem pyroxenických a granáticko-pyroxenických skarnů s magnetitovým zrudněním, ve směru S–J je čočka dlouhá 470 m, ve směru Z–V asi 240 m, její průměrná mocnost je 14,5 m a nejvyšší 34 m. Hlavní část ložiska měla maximální délku 285 m a šířku 180 m.

Kromě převládajícího pyroxenu, granátu (andraditu) a magnetitu obsahují skarny v malém množství také amfibol (převážně hedenbergit), karbonáty (kalcit, dolomit) a hematit, akcesoricky i běžné sulfidy (pyrit, vzácně markazit, pyrrhotin a chalkopyrit). Jemně zrnitý magnetit vytváří nepravidelné akumulace v celé skarnové čočce, nejvalitnější rudy se vyskytovaly při kontaktu skarnů s nadložními i podložními horninami (1 až 3 m mocné polohy s obsahy Fe až 40 %).

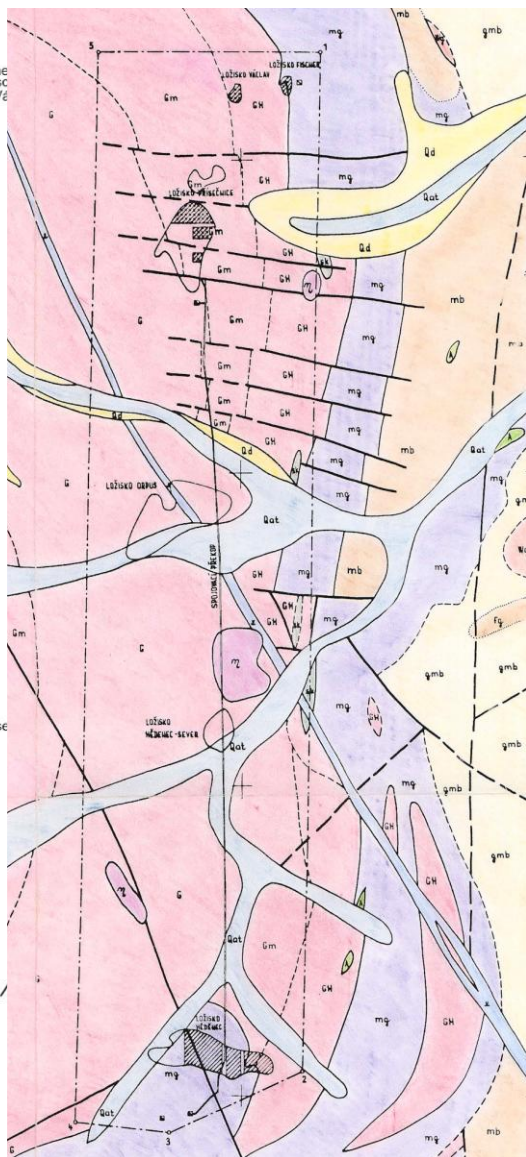
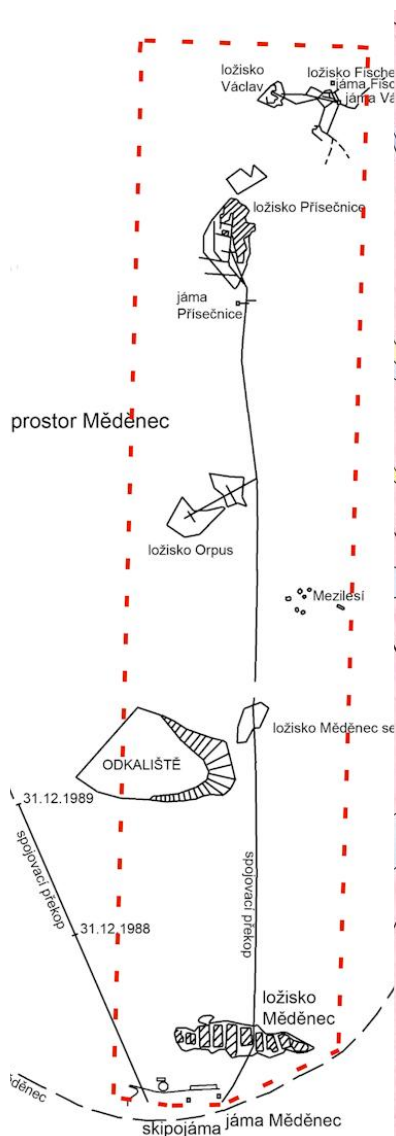
V místech někdejšího dolu se dnes nachází oplocený obslužný objekt Lesů ČR, vlastní jáma je zakryta betonovou deskou. Materiál z haldy v okolí výdušné jámy dolu byl zčásti využit k zavezení tří až 15 m hlubokých propadlin, které vznikly v důsledku těžebních prací severně od jámy.

Jáma Přísečnice (archiv Jiřího Šafaříka)

Areál jámy Přísečnice (1994)

Vlevo: dobývací prostor Měděnec (obdélník ohraničený červenou přerušovanou čarou) s ložisky Měděnec, Měděnec-sever, Orpus, Přísečnice a Fischer – Václav. Vpravo: geologická mapa téhož území mezi dolem Měděnec a dolem Fischer, růžovou barvou jsou zakresleny červené ortoruly, fialovou muskovit-granátické svory, žlutavými a hnědými barvami jsou svorové ortoruly (šedé ruly). Všechna tělesa magnetitových skarnů jsou umístěna poblíž hranice ortorul a muskovit-granátických svorů s podložními svory a pararulami.

Betonová deska v místě ústí šachty Přísečnice (foto: Michal Urban, 2026)

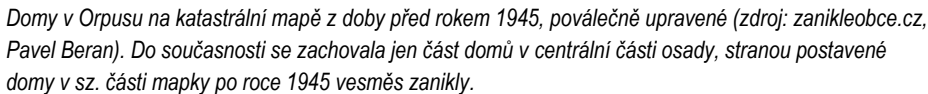
Magnetit – hlavní ruda krušnohorských skarnů

4. Mezilesí / Orpus

Osada Orpus, v roce 1949 přejmenovaná na Mezilesí, je jako hornické místo poprvé písemně zmiňována už v roce 1449. Už tehdy zde pravděpodobně probíhala těžba železných rud, které byly podle dřívě předávané pověsti nalezeny v kořenech stromů vyvrácených při silné bouři. Z toho měl vzniknout i název osady Orpus (též Orpes nebo Orpis), odvozený údajně od slova georpest = vyvrácený (strom).

Až do reformy státní správy v roce 1850 patřilo Mezilesí k panství Přísečnice, pak se stalo osadou sousední Doliny (Dörsdorf) a od roku 1960 osadou Přísečnice. Po zániku Přísečnice bylo Mezilesí v roce

Až do přelomu 18. a 19. století stálo v místě jen sedm domů, přičemž dům č. p. 1 byl hájovna, která dnes stojí na katastru Kovářské. Vedle sebe stojící domy č. p. 2 a 7 postavil thunovský důlní štajgr Andreas Stamm (†1807), původem ze zaniklé obce Kunov mezi Měděncem a Kláštercem nad Ohří, který vlastnil i stříbrný důl pod Orupsem a měděné doly na Mědníku. Jeho vnukem, narozeným v hrázdném domě č. p. 7 (dnes již neexistujícím) 11. května 1813, byl Ferdinand Stamm (1817–1880), právník, spisovatel, novinář a ve 2. polovině 19. století dlouholetý poslanec Českého zemského sněmu.

14

Orpus kolem roku 1930, důl Dorothea se nacházel vpravo od pravého okraje snímku. Uprostřed rodný dům Ferdinanda Stamma (detail na vloženém snímku). V pozadí čedičová Jelení hora nad Přisečnicí.

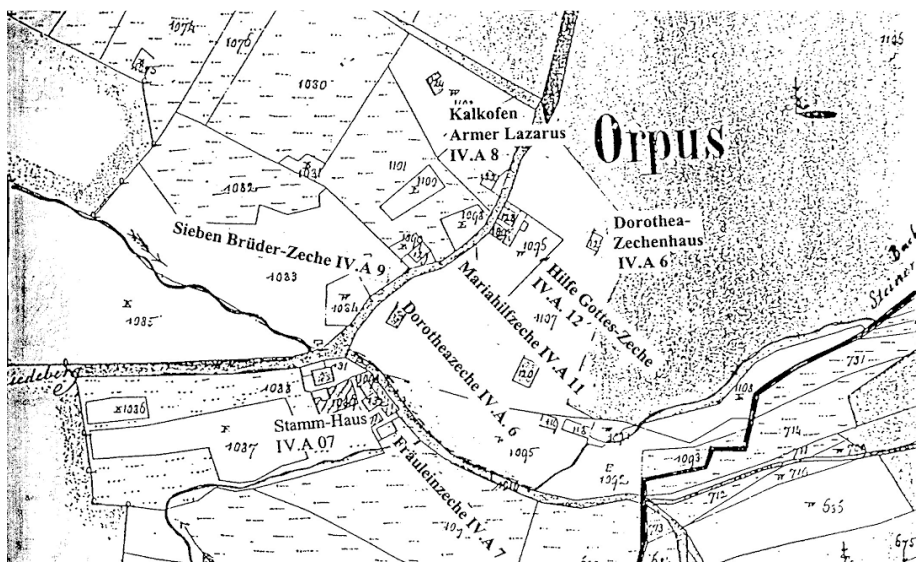
Letecký pohled na Mezilesí (foto: Jaroslav Kloub, 2007). Šipka ukazuje terénní depresi v místech dolu Dorothea.

5. Důl Dorothea

V širokém okolí Přísečnice pracovaly v minulosti desítky železorudných dolů, z nichž objemem těžby byly nejvýznamnější doly v Mezilesí (Orpusu), které byly v provozu pravděpodobně již v polovině 14. století; písemně jsou poprvé doloženy k roku 1449. Nejslavnější zdejší důl Dorothea (Dorota), největší železorudný důl ve středním Krušnohoří, je poprvé uváděn v roce 1577 a od té doby pracoval jen s menšími přestávkami až do počátku 20. století, více než tři století.

Železné rudy (magnetit) byly v Mezilesí vázány na ploše ukloněnou polohu skarnů o mocnosti až 28 m. Místní zvláštností byla jáma der arme Lazarus, v níž se hlubinně dobýval krystalický vápenec pro přilehlou vápenku, vystavěnou po roce 1649. Výroba vápna v ní ustala až v roce 1866, zdejší vápenec se používal také jako vsázka při tavení železných rud v huti v Kovářské.

Detailní popis dolů v Mezilesí podal v roce 1801 proslulý český geolog Franz Ambrosius Reuss (1761–1830). Hlavní důl Dorothea, jehož hlavními vlastníky byla tehdy panství Červený hrádek a komorní přísečnické panství a pracovalo v něm 16 až 18 mužů, měl tehdy čtyři blízko sebe položené šachty: jámu Dorothea, Novou šachtu, Starou vodotěžnou a Novou vodotěžnou šachtu, v roce 1805 byla místo původní jámy Dorothea vyražena ještě nová. Původní jáma Dorothea dosahovala hloubky 39 m, přitom až do 21,5 m byla hloubena ve vápenci a pod ní zastihla magnetitový skarn, který byl dobýván až do hloubky asi 50 m. Nová šachta byla ražena střídavě v rule a vápenci do hloubky 41 m, v níž bylo nafáráno ložisko, celková hloubka šachty činila 51 m. Stará vodotěžná jáma měla svislou hloubku 59 m, Nová vodotěžná jáma byla ražena pouze v rule do hloubky 37 m na úroveň odbočky (tzv. Wassereinfall Strecke) přísečnické dědičné štoly Dům rakouský a pod ní pak ještě dalších 33 m až na konečných téměř 71 m. Koncem 18. a v první polovině 19. století se v dole Dorothea těžilo v průměru kolem 1 000 tun kvalitní magnetitové rudy ročně s maximem 1 378 tun v roce 1817, rozsah těžby na dalších dolech byl mnohem menší.

Umístění hlavních železorudných dolů v Orpusu na základě důlní mapy z roku 1834 (Müller 2001)

S dolovými mírami dolu Dorothea sousedil na jihozápadě důl Fräulein s téměř 71 m hlubokou šachtou, jeho jediným vlastníkem a těžařem bylo na počátku 19. století panství Klášterec nad Ohří hraběte Thuna. Důl, v němž pracovalo 5–12 mužů, proto dodával rudu hlavně do železáren v Perštejně, které Thunům také patřily, ruda z ostatních dolů se tavila zejména v Kovářské, popř. v Kalku a Gabrielině huti, ale dodávala se i do Oberwiesenthalu nebo až do Potůčků. Těžba v dole Fräulein vyvrcholila v 1. třetině 19. století, kromě magnetitu se v něm dobýval i hematit z křemenné žíly. Míry dolu Fräulein později převzal důl Dorothea, a oba doly tak splýnuly.

Na severovýchodě hraničil s dolem Dorothea důl Mariahilf provozovaný přísečnickými měšťany a panstvím Červený hrádek. Jeho dvě šachty dosáhly hloubky téměř 30 m, byly však raženy pouze v rule. Důl pracoval s častými přestávkami a od roku 1824 už byl mimo provoz. Starý důl Siebenbrüder, nacházející se severozápadně od dolu Dorothea, byl v roce 1786 znovu propůjčen těžářstvu, jehož členy byli přísečníci měšťané a haviři z Orpusu, jeho šachta měla hloubku 37 m. Důl Hilfe Gottes s 19,5 m hlubokou šachtou je známý až od roku 1791. Na počátku 19. století v něm pracovali čtyři haviři, roční výtěžky rudy se pohybovaly zpravidla jen v prvních desítkách tun. Severně od Orpusu pracoval ještě důl Gabriela s dodnes patrnou haldou, o němž se nedochovaly bližší informace.

Podzemní důlní díla v Orpusu byla podobně jako na nedalekém Mědníku velmi nepravidelná. Protože i zde pracovali horníci v úkolu a byli odměňováni za množství vydobyté rudy, razili chodby jen s co nejúspornějším profilem. V místech, kde byl rudy dostatek, však vylamovali obrovské široké komory o výšce až 12–14 m. Protože tyto komory nebyly nijak zajištěné, odpadávaly z jejich stropů velké bloky horniny, což přinášelo nejen velké ztráty rudy, ale také smrtelné nebezpečí pro horníky. Ke zřícení dobývek v poli dolů Dorothea a vzniku povrchové propadliny došlo například roku 1728, nikdo však naštěstí nepřišel o život.

Gruss aus Pressnitz i. Erzgebirge. *Orpus.*

Dorothea-Zeche.

126616 Verlag v. Franz A. Panhans, Pressnitz.

Důl Dorothea na počátku 20. století

Důl Dorothea přežil i polovinu 19. století, kdy řada krušnohorských železorudných dolů zanikla, protože dřevouhelné železářny, které odebíraly jejich rudu, nedokázaly konkurovat efektivnějším železárnám na Kladensku a Ostravsku, v jejichž hutích se už využívalo černé uhlí a koks. I když se střídala období, kdy byl v provozu a kdy stál, ještě kolem roku 1870 se ze čtyř šachet dolu ročně těžilo 500–1 100 tun magnetitu nejlepší kvality.

Na konci 19. století byl důl Dorothea znovu vyzmáhán těžářstvem Fischer-Eisensteinzechen-Gewerkschaft se sídlem v Přisečnici, které patřilo pod chomutovské Mannesmannovy závody, a byl vybaven moderními stroji a elektrickým osvětlením. Těžba pak trvala až do roku 1913 a definitivně byla zastavena až 28. prosince 1922. Při likvidaci dolu byly jeho pozemky a stavby, k nimž patřila cáchovna, strojovna, kovárna a vlastní budova šachty, převedeny na hornického mistra Bernarda Schmiedla a jeho ženu Marii za 2 500 Kč s tím, že oba kupci se zavázali, že nejpozději do 1. října 1923 odborně zasypou a zarovnají velkou pinku u šachty Dorothea a menší pinku západně od cáchovny. Na odstranění strojního zařízení dostali noví majitelé lhůtu do 31. prosince 1923. S demolicí budov zmizel i symbol několikasetleté těžby v Mezilesí – želízko a mlátek, umístěný na střešním světlíku strojovny.

I přes aplanaci důlního provozu je ve středu Mezilesí dodnes patrná prohlubeň, která kdysi nejslavnější železorudný důl centrálních Krušných hor připomíná.

Po druhé světové válce bylo v rámci geologického průzkumu objeveno skryté skarnové ložisko Orpus nacházející se v hloubce pod historickými doly. Toto ložisko se stalo součástí důlního pole dolu Měděnec, nebylo však těženo. Pozůstatkem poválečné hornické etapy je nicméně odkaliště měděneckého dolu těsně nad Mezilesím.

Terénní prohlubeň v místech dolu Dorothea (foto: Hans Müller, 1997), vlevo na obzoru skipováěžní věž dolu Měděnec

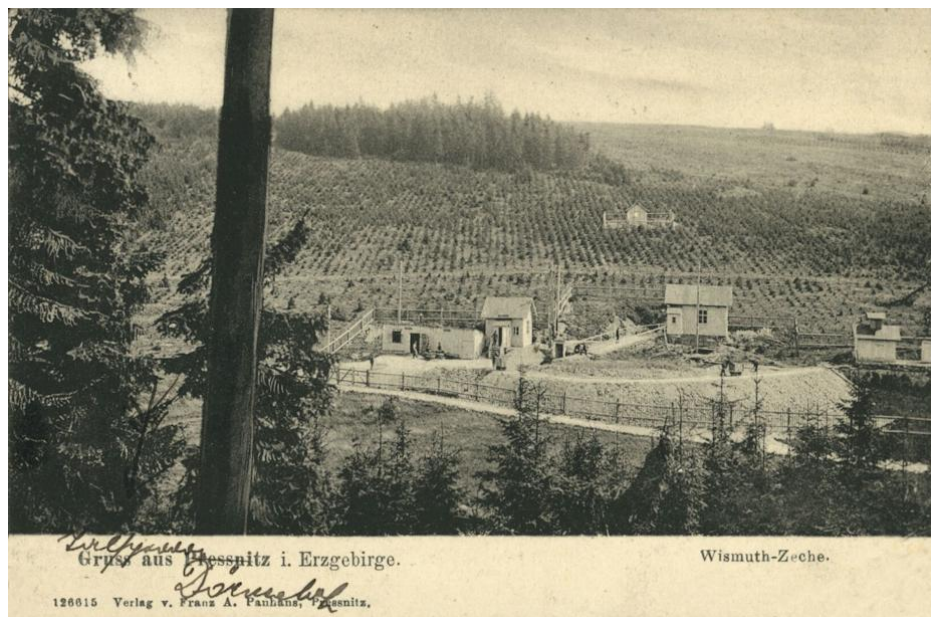

Terénní prohlubeň v místech dolu Dorothea, pohled od jihu. Vpravo zbytek rudní haldy (foto: Michal Urban, 2026).

6. Nová vizmutová štola

Východně od Mezilesí probíhá geologická hranice mezi červenými rulami na západě a šedými rulami na východě. Na oblast šedých rul jsou v okolí Přísečnice vázány četné výskyty rudních žil s výskytem stříbrných, kobaltových, popř. i dalších rud. Velká koncentrace těchto žil se nacházela právě východně od Mezilesí v údolí Přísečnice (Hammerlebach) a obou jeho svazích. Intenzivně zde už od 16. století byla dobývána zvláště severojižní Vizmutová žíla a dále směrem k Dolině žíly Baumgartner a Maria Kirchenbau, které byly těženy zejména v 18. století. Po důlních pracích v tomto prostoru se dochovalo velké množství terénních pozůstatků (zabořených ústí šachet a štol, hald, vodních příkopů), které byly výborně přístupné po odlesnění vrcholové partie Krušných hor v důsledku imisní kalamity v 80. letech minulého století. V současnosti už jsou tato místa opět zalesněna a přístup k nim je nesnadný.

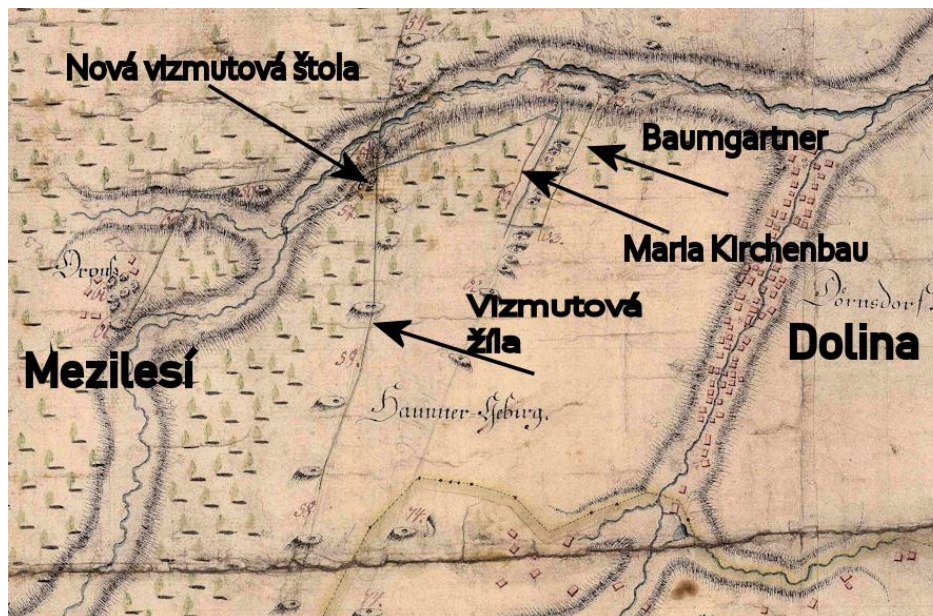
Ještě na počátku 20. století byla poblíž bývalé přehrady pod Mezilesím zahájena pokusná těžba. Chomutovské Mannesmannovy závody zde otevřely starou štolu stříbrného dolu zvanou Nová vizmutová (Neuer Wismutstolln). Práce na ní však byly po krátké době ukončeny ještě před rokem 1910, protože přístupné partie rudní žíly byly vydobyty. Štola byla slepou šachtou spojena s dědičnou štolou. Z této etapy se dochovala poměrně mohutná halda s úlomky žiloviny tvořené hlavně křemenem a barytem, popř. i fluoritem. Nová vizmutová štola byla poté částečně zdokumentována v letech 1949–1955. Byly při tom zjištěny staré, ručně ražené chodby s profilem 70–100 cm x 150–200 cm přeražené většími novějšími chodbami. Rudní žíly převládajícího směru S–J měly zpravidla mocnost 10–100 cm, někdy i více. Zvláště v místech mocnějších žil byly vyraženy rozsáhlé dobývky, ve kterých však při novodobém průzkumu nebylo objeveno žádné zrudnění. Výplň žil tvořil pouze fialový a zelený fluorit, bílý nebo růžový baryt, křemen a tektonický jíl. Při průzkumu fluorit-barytového zrudnění v polovině 50. let minulého století byly znovu otevřeny také východnější položené štoly Baumgartner a Maria Kirchenbau. Nová vizmutová štola byla částečně zpřístupněna hledači minerálů ještě v 90. letech i v nedávné minulosti.

Wismuth-Zeche neboli Nová vizmutová štola kolem roku 1910

Halda Nové vizmutové štoly v roce 2008, kdy byly svahy údolí Přísečnice ještě odlesněné (foto: M. Urban)

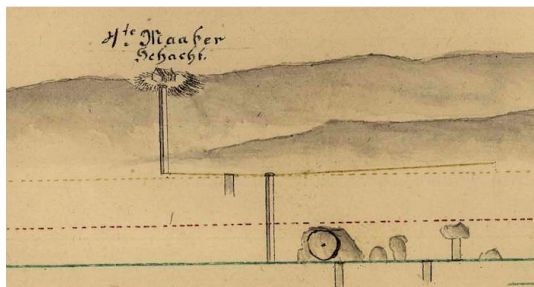
Výřez z důlní mapy z roku 1775 zobrazující průběh hlavních žil a umístění důlních děl. Vizmutová žila probíhala za údolím Přisečnice ještě dále na jih až téměř k Měděnci (zdroj: Národní archiv, Sbirka montánních map a plánů)

Haldy v místech nejjižnějších šachet na Vizmutové žilě na návrší Graukopf u Měděnce, na okraji vpravo Jelení hora u Přisečnice (foto: Michal Urban, 2023). Celková délka Vizmutové žíly přesahovala 3 km, a šlo tak o jednu z nejdelších rudních žil v Krušných horách.

7. Šachta Čtvrté míry

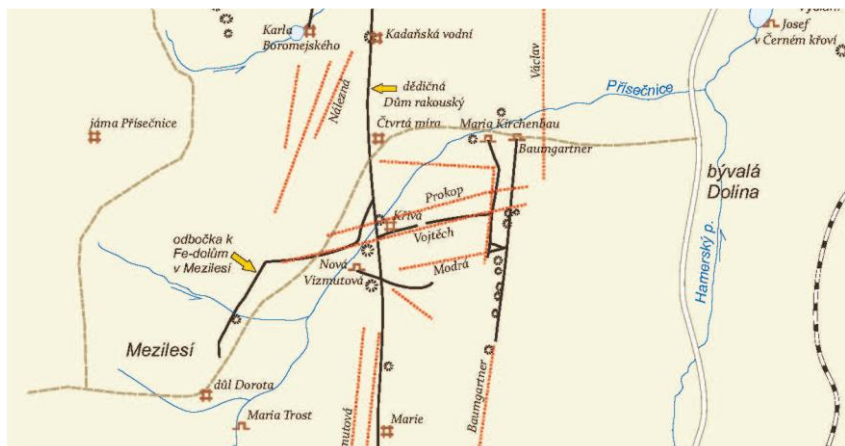
Výrazná halda při staré cestě z Mezilesí do Přísečnice označuje místo, kde byla na Vizmutové žíle vyražena důležitá šachta Čtvrté míry. Její ohlubeň v nadmořské výšce 783 m je vzdálena zhruba 2,5 km od ústí dědičné štolý Dům rakouský. Šachta byla vyražena kolmo na úroveň patra Tagstrecke a prostřednictvím nedaleké slepé šachty komunikovala s dědičnou štolou, kterou zastihla v hloubce asi 50 m. Na druhé straně cesty, asi 40 m od šachty Čtvrté míry, byla na křížení Vizmutové žíly s východozápadní žílou Johannes zaražena šachta Dobrigort, kterou rovněž dodnes připomíná patrná halda s pinkou nahoře.

Šachta Čtvrté míry na výřezu z důlní mapy z roku 1775 (zdroj: Národní archiv, fond SMMP). Průběh dědičné štolý je vyznačen zeleně

Jižně od šachty Čtvrté míry bylo na Vizmutové žíle zastíženo kvalitní stříbrné zrudnění, pásmo hlavních dobývek měřilo přes 400 m. Zasahovalo tedy ještě na druhý břeh Přísečnice minimálně až ke Krummer Schacht (Křivé šachtě), která byla v 16. století jedním z center těžby stříbra v přísečnickém revíru a byla osazena dvěma vodotěžnými stroji. Na počátku 18. století (1717) byly podniknuty pokusy razit odbočku od šachty Čtvrté míry k východu k dolu Maria Kirchenbau, který tehdy poskytoval bohaté výnosy.

Přibližně 165 m jižně od šachty Čtvrté míry začíná odbočka k železorzudným dolům v Mezilesí (Orpuser Wassereinfall), která včetně svého nejjižnějšího úseku, tzv. Ledeburské čelby, dosáhla délky téměř 1,2 km a sloužila k odvodňování tamějších dolů i po skončení těžby stříbra v přísečnickém revíru na konci 18. století. Tato odbočka byla založena o něco výše než hlavní větev dědičné štolý a vody přiváděné od Mezilesí tak mohly v podzemí pohánět dvě vodní kola čerpadel na Vizmutové žíle na úrovni dědičné štolý.

Přehledná mapka jihozápadní části přísečnického důlního revíru (Urban, Synek 2015). Šachta Čtvrté míry se nachází uprostřed v horní části mapy

Halda šachty Čtvrté míry (foto: Michal Urban, 2026)

Trychtýřovitá prohlubeň (pinka) v místě šachty Čtvrté míry na vrcholu haldy (foto: Michal Urban, 2026)

8. Kadaňská vodotěžná šachta

V nejvyšší části návrší Scheibe byla vyražena Kadaňská vodotěžná šachta, jejíž svrchní část s krásným obdélníkovým profilem byla ještě před necelými dvaceti lety dobře patrná. V roce 2008 však bylo toto zajímavé důlní dílo „zásluhou“ Ministerstva životního prostředí „zajištěno“ zásypem a dnes na jeho umístění upomíná jen oplocená plochá halda.

Kadaňská vodotěžná šachta byla původně asi 56 m hluboká, v této hloubce zastihla dědičnou štolu Dům rakouský, od jejíhož ústí byla vzdálena cca 2,2 km. Vodotěžný stroj v Kadaňské šachtě byla patrně poháněn mihadly vedenými sem z údolí potoka Schießhausbachl.

Kadaňská vodotěžná šachta v roce 2008 (foto: Pavel Beran)

Kadaňská vodotěžná šachta v roce 2026 (foto: Michal Urban). Státní podnik Diamo v roce 2024 opravil oplocení a přidal nové výstražné a informační tabulky, avšak s chybnými údaji

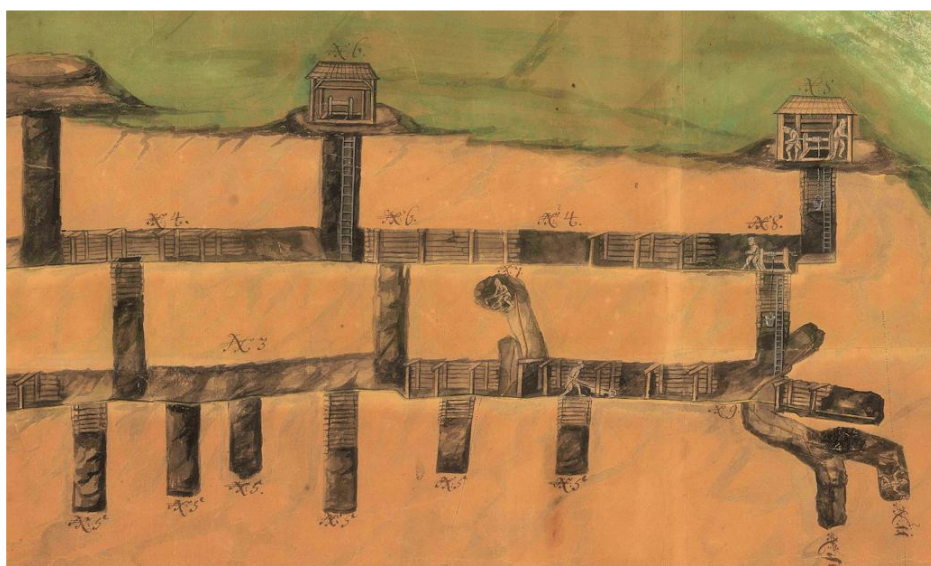
9. Haldový tah na žile Václav

Centrem přísečnického dolování v 16. století i později v 18. století bylo ploché návrší Scheibe (dnes bezejmenné), rozprostírající se v nadmořské výšce okolo 800 m jz. od Přísečnice. Na jeho východním okraji byl nejdůležitější důl Václav (Wenzel), provozovaný již od roku 1540.

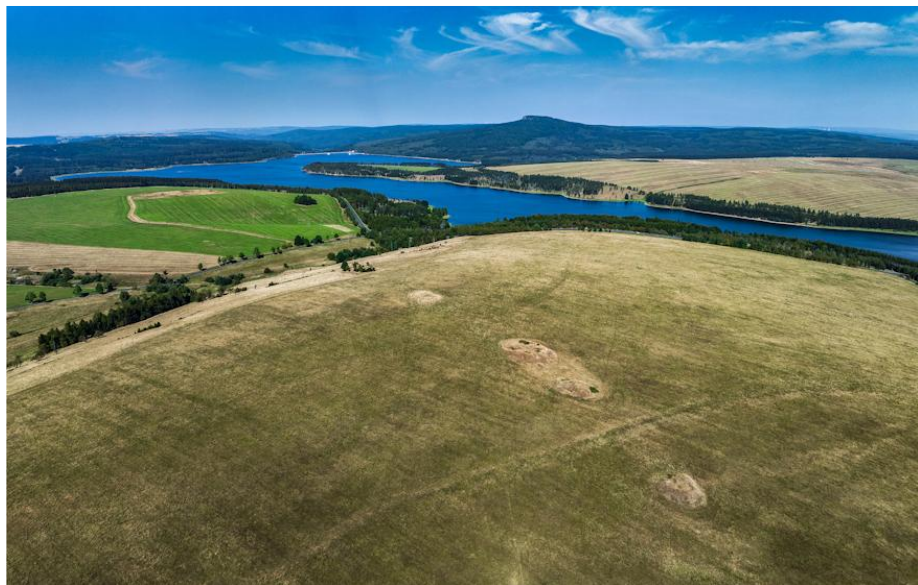
Důl Václav sledoval především stejnojmennou žílu s obsahem rud stříbra a kobaltu, která protíná návrší Scheibe ve směru SSV–JJZ a pokračuje i dále na sever na vrch Hájíště (zde byla nazývána jako žíla krále Davida) i na jih za Přísečnický potok, kde byl její odžilek známý pod názvem Baumgartner. Dolem však byly zastiženy i další žíly, především žíla Dreikolbener směru SZ–JV. Těžba ustala hlavně z technických příčin po polovině 18. století.

Důl se skládal ze dvou štol Václav, z nichž hlubší tvořila odbočku dědičné štolý Dům rakouský a svrchní byla zaražena ve svahu zhruba o 25 metrů výše, a dále z minimálně šesti šachet, které byly spuštěny buď na úroveň svrchní, nebo spodní štolý Václav a jejich hloubka se pohybovala kolem 30, resp. kolem 50 metrů. Délka svrchní štolý činila přibližně 700 metrů, spodní štola se ve vzdálenosti 700 metrů od dědičné štolý větvila do tří dalších chodeb o délce až 200 metrů (viz obr. níže).

Po dolování na dole Václav se dochoval výrazný, přes 650 m dlouhý pruh hald sledujících průběh hlavní, k západu strmě ukloněné žíly. Celkem jde o pět lineárně seřazených hald o délce až 50–60 metrů a výšce i přes 10 metrů, u většiny z nich je dobře patrná prohlubeň v místech někdejší šachty nebo světlíku. Z leteckých laserových skenů lze odvodit, že hald zde bylo původně ještě víc. Nejjižnější šachta byla pouze slepá a v tomto místě se nachází jen drobná terénní prohlubeň.

Důl Václav na výřezu z důlní mapy z roku 1720 (zdroj: Národní archiv, fond SMMP), dole detail jižní části dolu

Severojižní haldový tah na žíle Václav na návrší Scheibe, v pozadí vodní nádrž Přísečnice (foto: Jaroslav Horák, 2024)

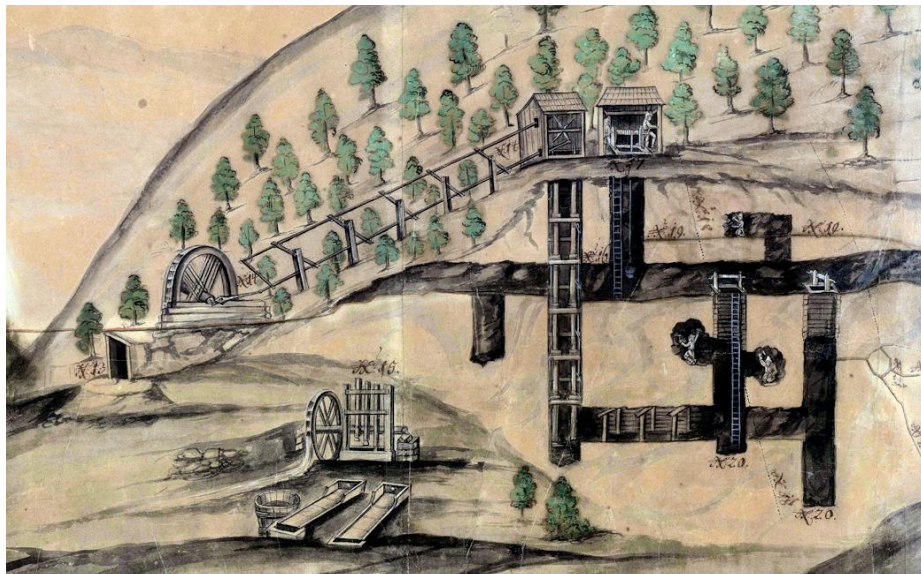

Haldový tah na žíle Václav, v pozadí návrší Graukopf s větrnými elektrárnami severně od Měděnce (foto: Jaroslav Horák, 2024)

Za pokračování žíly Václav, popř. jejího odžilku na pravém břehu Přísečnice mezi Dolinou a Mezilesím lze považovat rudní struktury, které byly dobývány prostřednictvím dvou blízko sebe se nacházejících štol Maria Kirchenbau (západněji ležící) a Baumgartner, které byly činné zvláště v mladším období přísečnického dolování téměř po celé 18. století. Tyto navzájem propojené štoly byly raženy směrem k JJZ k Měděnci na vzdálenost přes 400 metrů a sledovaly púlnoční žíly a řadu příčných, přibližně východozápadních žil s obsahem křemene, barytu, fluoritu a stříbrných rud včetně ryzího stříbra.

Důl Maria Kirchenbau – Baumgartner byl založen v roce 1707, již před rokem 1720 zde byla postavena mihadla k čerpání vody a v blízkosti byla také drtírna rudy. Z dolu bylo během několika málo let po jeho založení získáno 350 kg stříbra. Těžba ustala v roce 1785, poté byla nakrátko obnovena ještě na počátku 20. století. V 50. letech minulého století byly štoly znovu vyzmáhány při průzkumu na fluorit a baryt, kromě toho zde byly vyraženy i další štoly.

Po dolování se zvláště na návrší nad bývalým hřbitovem v Dolině dochoval výrazný pruh hald z 16.–18. století, část haldového materiálu včetně velmi hojného barytu pochází z průzkumné těžby v 50. letech. V údolí u dolu Maria Kirchenbau se vyskytují i struskové haldy, v nichž byly kromě železářských strusek nalezeny také zlomky vrcholně středověké keramiky.

Mihadla a stoupa dolu Maria Kirchenbau na výřezu z důlní mapy z roku 1720 (zdroj Národní archiv, fond SMMP)

10. Královské horní město Přísečnice

V místech, kde se dnes rozlévají vody přehradní nádrže Přísečnice, vybudované v letech 1969–1976, leželo kdysi, v nadmořské výšce kolem 720 metrů, stejnojmenné svobodné královské horní město. Osídlení v této oblasti patřilo k nejstarším v centrální části českého Krušnohoří a za svůj vznik vděčilo umístění ve strategickém přísečnickém průsmyku, jímž probíhala starodávna obchodní cesta z Halle přes Lipsko do Prahy. Ve středověku a raném novověku Přísečnice proslula zejména díky bohatým stříbrným a železným dolům a v době ještě relativně nedávné jako místo, odkud putovali znamenití muzikanti do celého světa.

Kdy přesně Přísečnice vznikla, není známo, archeologické výzkumy z posledních let prokázaly, že existovala nejpozději už v závěru 13. století, a to současně s nedalekým hornickým sídlištěm Kremsiger, které však zaniklo už kolem poloviny 14. století.

Písemně je Přísečnice poprvé zmíněna v roce 1335 za vlády Jana Lucemburského, a to už jako městečko. Prvním písemně doloženým hutním provozem je stříbrná huť nacházející se v Přísečnici někdy před rokem 1343. Toto rané období existence města je spojenou s působením pánů ze Šumburka (von Schönburg), kteří koncem 13. století získali rozsáhlé majetky mezi Kadani a dnešní státní hranici, na nichž začali mj. rozvíjet těžbu a zpracování zejména železných, ale i stříbrných rud.

V roce 1418 vstupuje do dějin Přísečnice další významný šlechtický rod, Lobkowiczové, kteří pak město a okolní panství drželi více než sto let. Mikuláš II. z Lobkowicz si roku 1459 vymohl od krále Jiřího

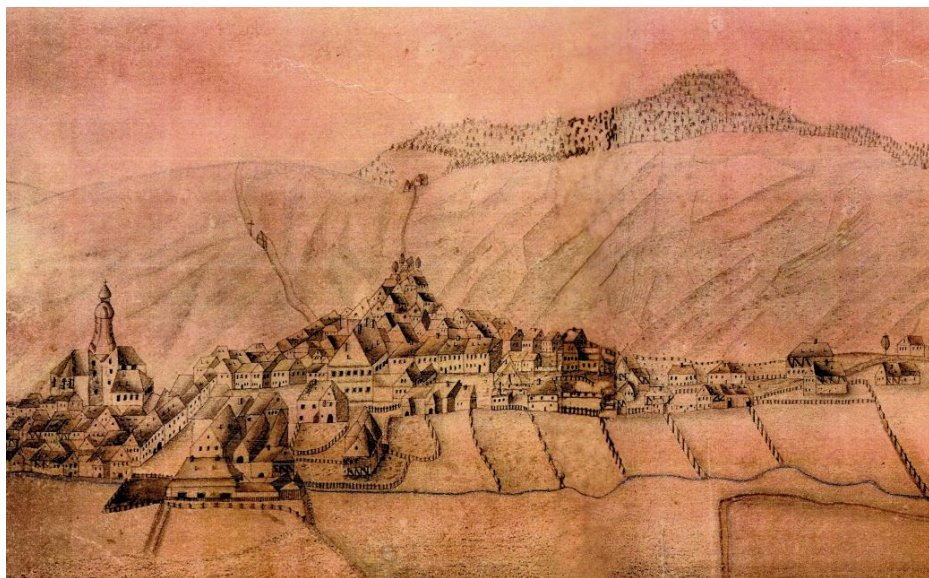
z Poděbrad rozsáhlé horní privilegium, podle kterého mohl svobodně dolovat v okruhu tří mil od Hasištejna, což se vztahovalo i na Přísečnicko.

Hlavní rozvoj dolování však Přísečnice zažila až za následujících majitelů, jimiž se v roce 1533 stali Šlikové. V dobách největší stříbrné horečky v letech 1535 až 1537 se v přísečnickém revíru údajně vytěžilo 55 400 hřiven (zhruba 13 tun) stříbra, mezi těžaři byli tehdy například podnikatelé z Norimberku, Vratislavi, Magdeburgu či Lipska. Údaje o produkci z let 1535–1537 jsou však patrně značně nadsazené, protože objemem výroby stříbra by se tak Přísečnice téměř rovnala Jáchymovu, kde byly doly mnohem rozsáhlejší a výnosnější.

Stejně jako v případě Jáchymova však ani v Přísečnici šlikovská vláda netrvala dlouho. V roce 1545 král Ferdinand I. zabavil Šlikům kvůli jejich účasti na stavovském povstání velkou část jejich majetku, Přísečnici pak 16. října 1545 převedl včetně dolů do vlastnictví a správy královské komory. V roce 1546 pak povýšil Přísečnici na královské horní město. Dolování po zavedení královské správy začalo upadat, nicméně ještě v letech 1545–1575 byly z přísečnických dolů získány více než 3 tuny stříbra.

V roce 1617 se Přísečnice vykoupila ze svých závazků vůči královské komoře a stala se, spolu s Vejprty, Výsluním a Horou Svatého Šebestiána, svobodným královským horním městem, což nakrátko oživilo báňské aktivity. Dalšímu rozvoji však učinila přítrž třicetiletá válka, která na město kvůli jeho strategické poloze na jednom z hlavních přístupů do země dopadla velmi tvrdě. Z následků války se hornictví u Přísečnice vzpamatovávalo desítky let.

K poslednímu rozmachu se těžba stříbra díky státní podpoře vzezpjala ještě na počátku 18. století. V roce 1717 byla v Přísečnici dokonce postavena císařská stříbrná huť, která však byla v provozu jen krátkou dobu. Koncem 18. století se zásoby stříbrných rud vyčerpaly a na přelomu 18. a 19. století jejich těžba skončila.

Přísečnice v roce 1820: vlevo farní kostel Nanebevzetí Panny Marie, uprostřed Tržní náměstí a zámek, v pozadí Velký Špičák

Po úpadku hornictví se z mnoha Přísečnických stali potulní muzikanti. V Přísečnici se vyráběly speciální lehké harfy, s nimiž už od roku 1780 putovaly pěšky do bližší i vzdálené ciziny zvláště dívky. Postupně ve městě vznikaly celé kapely a orchestry a Přísečnice se stala městem hudby. Muzikanti z Přísečnice hostovali po celé Evropě, hráli i v Rusku, Turecku, Egyptě, Americe, Indii či Austrálii.

Náměstí v Přísečnici kolem roku 1907, uprostřed farní kostel Nanebevzetí Panny Marie

V době vrcholného rozkvětu na přelomu 19. a 20. století žilo v Přísečnici, která v té době byla okresním městem, přes 4 000 lidí. Po první světové válce však ve městě, ve kterém nebyl téměř žádný průmysl, nastal prudký pokles a v roce 1939 zde žilo už jen necelých 2 500 obyvatel. Další úpadek pak Přísečnice zažila po odsunu německého obyvatelstva po druhé světové válce. Koncem 60. let bylo rozhodnuto, že kdysi proslulé horní město ustoupí vodám plánované přehradní nádrže na pitnou vodu pro Chomutov a další sídla pod Krušnými horami. Osud města se naplnil roku 1973, kdy byl odstřelen zámek a část historických domů. Poslední domy byly zbořeny o rok později a následně pak jejich základy do roku 1976 přelila voda...

Celkový pohled na Přísečnici z návrší Scheibe kolem roku 1930, budova vlevo byla měšťanská škola, v pozadí zaniklá ves Rusová

11. Dědičná štola Dům rakouský

Hlavní štolou celého přísečnického revíru byla štola Dům rakouský (Haus Österreich), která pod původním názvem Trojice (Dreifaltigkeit) byla ražena z levého břehu Přísečnice u jejího soutoku s potokem Schießhausbachl přímo ve středu města (poblíž jv. rohu přísečnického náměstí) od roku 1540 poté, co byly objeveny žíly se stříbrným zrudněním na návrší Scheibe západně od města. Štola dosáhla v přímém směru délky kolem 5 km (mapa z roku 1775 uvádí 2 400 láter, tj. cca 4,7 km, Jokély v roce 1857 téměř 5,1 km a Jangl (1957) a Müller (2001) bezmála 4,2 km s tím, že dalších cca 6 km měřily četné odbočky od hlavní chodby). Štola Dům rakouský se tak řadila mezi nejdelší dědičné štoly v Krušných horách. Byla však ražena s poměrně velkým sklonem (v počátečním úseku téměř 3 %, v průměru 0,6 %), což spolu s poměrně plochým terénem v jihozápadním okolí Přísečnice znamenalo, že doly dokázala odvodnit jen do hloubky kolem 50–60 m (v nejnižší části revíru poněkud více, až kolem 100 m). O mnoho hlouběji důlní díla v přísečnickém revíru až na výjimky nepronikla, protože vodotěžné stroje nedokázaly kvůli nedostatku pohonné vody hlubší partie odvodnit.

Ústí štoly Dům rakouský a její počáteční průběh v Přísečnici na mapě z roku 1720

Od svého ústí v nadmořské výšce cca 720 m mířila štola značně křivolace zhruba západním směrem, v úvodní partii na ní byla vyražena řada světlíků a mělkých šachet, které se ovšem v současnosti stejně jako ústí štoly nacházejí pod hladinou přísečnické vodní nádrže, popř. blízko jejího břehu. První významnější šachtou, která komunikovala s dědičnou štolou, byla šachta Václav, na úrovni dědičné štoly z ní byly hnány chodby na jih po stejnojmenné žíle (viz zastávka č. 9) i na sever, severní úsek této žíly byl označován jako král David. Jen v tomto prostoru bylo na úrovni dědičné vyraženo minimálně 1,5 km chodeb.

Po dosažení šachty Altvater (Praděd) se směr dědičné štoly stočil k jihozápadu k šachtám Harnischkammer, Knacker a Kadaňské vodotěžné šachtě, mezi šachtami Knacker a Kadaňská existovala odbočka Dreikolbener Ort a k šachtě Karla Boromejského. Nejpozději u Kadaňské vodotěžné šachty zastihla dědičná štola nejvýznamnější žílu revíru, zhruba severojižní Vizmutovou žílu, kterou pak

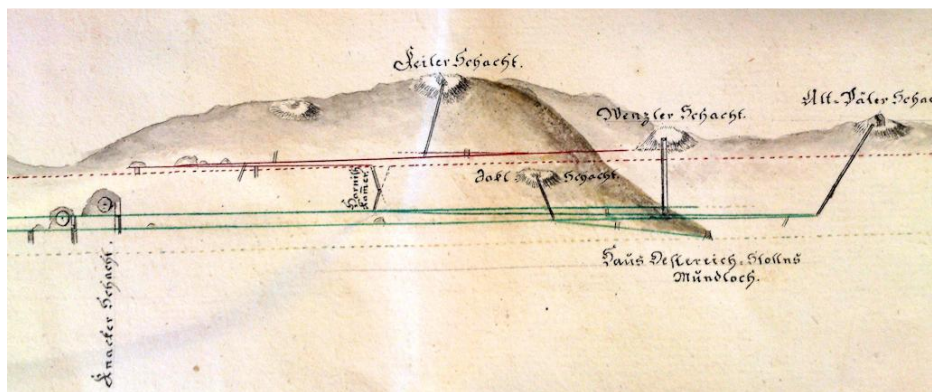
sledovala na značnou vzdálenost až téměř k Měděnci. Jižně od šachty Čtvrté míry existovala další významná odbočka, která vedla na vzdálenost přes 1,2 km k železorným dolům v Mezilesí.

Dědičná štola byla v provozu od svého založení až do konce 16. století, poté se zprávy o ní až do poloviny 17. století vytrácejí. Zvláště doba třicetileté války znamenala výrazné utlumení nebo i úplné zastavení těžby. Obnova stříbrných dolů se v roce 1650 ujal stát prostřednictvím vrchního horního úřadu v Jáchymově, který zahájil zmáhání značně zabořené dědičné štoly. Štola byla postupně obnovena v délce 3 600 m a byly zahájeny pokusy i o obnovu některých starých dolů, které na ni byly napojeny. Další oživení prací nastalo po roce 1707, kdy byl uveden do provozu důl Maria Kirchenbau v údolí Přísečnice mezi Mezilesím a Dolinou, který byl poté se štolou Dům rakouský v roce 1725 propojen odbočkou. Koncem 80. let 18. století těžba ve stříbrných dolech v okolí Přísečnice v podstatě ustala. V roce 1800 byla jako jedna z posledních odstavena šachta Krummer a s tím i nejnižnější, více než 1 100 m dlouhý úsek dědičné štoly až po šachtu Maria na Graukopfu. Štola pak byla i nadále udržována, aby odvodňovala železorné doly u Mezilesí, které podsedala odbočkou zvanou Orpuser Wassereinfallstrecke a tzv. Ledeburskou čelbou raženou směrem na jih od dolu Dorothea (viz zastávka č. 7). Státní báňská správa udržovala dědičnou štolu až do roku 1846, poté ji převzali soukromí těžaři železorných dolů v Mezilesí.

Ústí štoly Dům rakouský bylo v letech 1973/1974 zaplaveno vodami přísečnické přehrady, průběh štoly však lze stále sledovat podle výše položených hald četných šachet, které na ni byly spuštěny.

12. Šachty Altvater, Harnischkammer, Knacker, Keil, Karla Boromejského

Mezi přísečnickou přehradou a Kadaňskou vodotěžnou šachtou jsou v terénu stále patrné četné haldy v místech, kde byly kdysi vyhloubeny šachty napojené na dědičnou štolu Dům rakouský. Na levém břehu potoka Schießhausbachl jsou to zejména haldy úklonné, 30 m hluboké šachty Altvater (Praděd) u spodního ze soustavy báňských rybníků Kemp- a Altvarterteiche, šachty Harnischkammer na louce mezi silnicí a potokem Schießhausbachl a šachty Keil ležící poněkud výše, poblíž někdejší správní budovy dolu Fischer. Na druhé straně potoka Schießhausbachl jsou to pak především haldy šachet Knacker a Karla Boromejského.

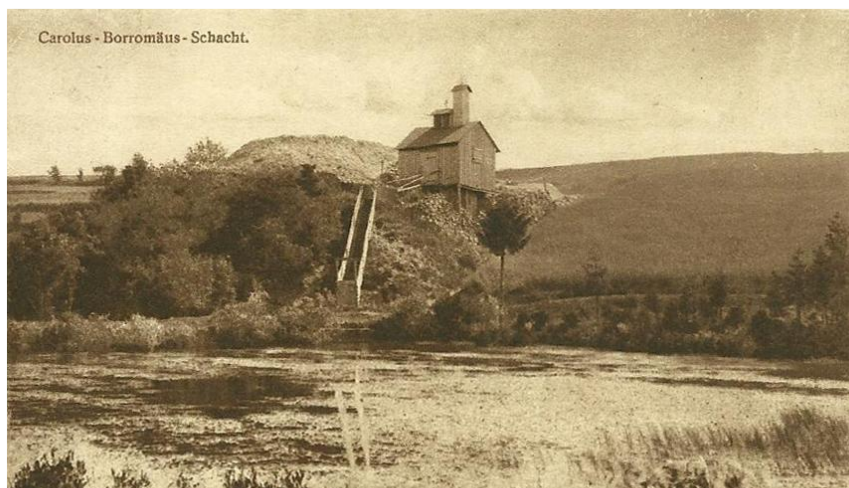

Profil východní části přísečnického revíru se šachtami Altvater (vpravo), Wenzel, Keil, Jokl a Knacker napojenými na dědičnou štolu Dům rakouský (výřez z důlní mapy z roku 1775, zdroj: Národní archiv, fond SMMP)

Halda šachty Harnischkammer (foto Michal Urban, 2019)

Šachta Knacker byla jednou z nejstarších v přísečnickém revíru, byla vyhloubena už kolem roku 1510, před vznikem Jáchymova v roce 1516 a byly v ní těženy bohaté stříbrné rudy na křížení žil Wismut a Dreikolben. Ze šachty Knacker byla ražena k SZ odbočka Keiler Tagstrecke a z ní pak směru k jihu chodba Caroli Boromäi Strecke ke stejnojmenné šachtě. Podle zprávy z roku 1576 se na šachtě Knacker těžilo až z hloubky 60 láter (téměř 120 m), což byla patrně jedna z největších hloubek dosažených v přísečnickém revíru. Poněkud stranou, poblíž hráze rybníka Vorwerkteich (dnes Pod Šajbou), se nacházela šachta Karla Boromejského založená na stejnojmenné půlnoční žíle, která však nedosahovala vydatnosti shodně orientované Vizmutové žíly. Práce na šachtě Karla Boromejského byly obnoveny ještě na počátku 20. století, v místě se dochovala velká halda.

Šachta Karla Boromejského kolem roku 1910

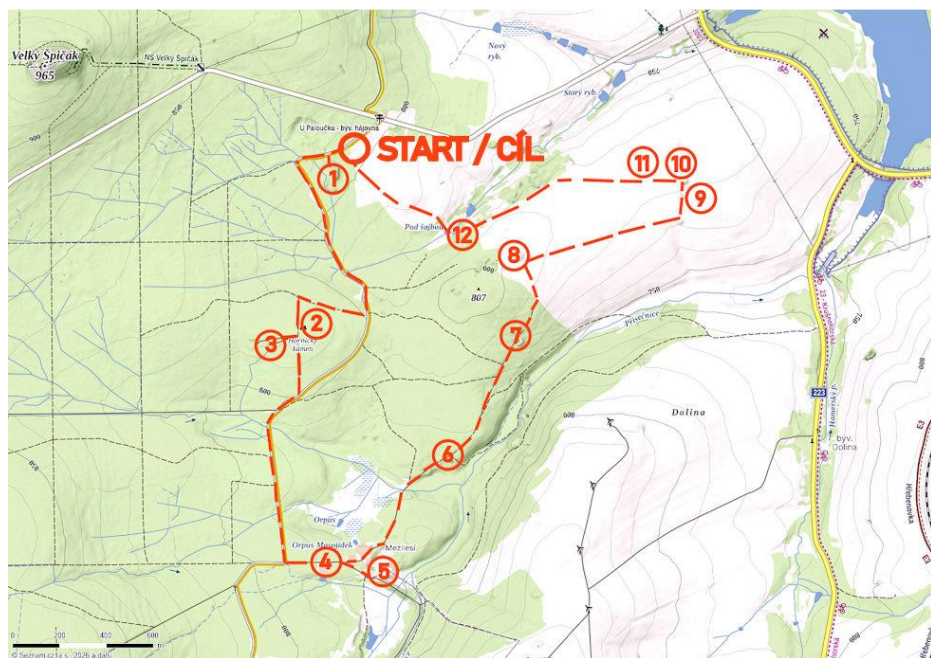

Halda šachty Karla Boromejského (foto Michal Urban, 2019)

Návrší Hájiště (vlevo) a Scheibe (vpravo) s haldami šachet napojenými na dědičnou štolu Dům rakouský (podkladové foto: Jaroslav Kloub)

Trasa výšlapu

Vydal: Spolek přátel dolu sv. Mauritius

Text: Michal Urban

Náklad: 75 ks

Hřebečná 2026